

แนวทางการกำกับสื่อใหม่ในยุคการหลอมรวมเทคโนโลยี

New Media Regulation in the Convergence Era

ณรงค์ศักดิ์ ศรีธานี
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

บทคัดย่อ

ในยุคข้อมูลข่าวสาร สื่อใหม่ (New Media) ที่มีการหลอมรวมเทคโนโลยี อย่างเช่น สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ได้เข้ามามีบทบาทต่อชีวิตประจำวันของผู้คนในสังคมหลากหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทในด้านการสื่อสาร จากคุณสมบัติดังกล่าว เป็นผลให้จำนวนผู้ใช้สื่อใหม่ในยุคการหลอมรวมเทคโนโลยีเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว รวมทั้งการเป็นสื่อใหม่ที่ผู้ใช้มีเสรีภาพสูงในการกำหนดเนื้อหาและรูปแบบการใช้ประโยชน์ หากมีการนำไปใช้ในทางที่ไม่เหมาะสมอันก่อให้เกิดความเสียหายกระทบกระเทือนต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของรัฐ รวมทั้งความสงบสุขและศีลธรรมอันดีของประชาชน จึงน่าจะเป็นจุดเร่งให้เกิดกฎหมายใหม่สำหรับสื่อใหม่ในยุคการหลอมรวมเทคโนโลยี และการสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ การกำกับดูแลเนื้อหาในสื่อใหม่ยุคแห่งการหลอมรวมเทคโนโลยี กลายเป็นประเด็นทางนโยบายที่รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสนใจ จากการศึกษาที่สื่อใหม่มีคุณลักษณะเฉพาะทางเทคโนโลยีหลายประการ ทำให้อำนาจในการควบคุมเนื้อหาอยู่ในมือของผู้ใช้ ส่งผลให้การกำกับดูแลเนื้อหาแบบที่เคยใช้ปฏิบัติในสื่อประเภทอื่นๆ ไม่สามารถใช้ได้ ในหลายๆ กรณี ดังนั้นด้วยความเปิดกว้างในการใช้ประโยชน์จากการใช้ข้อมูล ที่มีเสรีภาพในการใช้สูงทุกคนจึงมีสิทธิเข้าไปแสดงความคิดเห็นโดยเปิดเผยตัวตนที่แท้จริงหรือไม่ก็ได้ แม้ว่าปัจจุบันจะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ก็ตาม ซึ่งถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางโดยเฉพาะประเด็นที่ พ.ร.บ. ดังกล่าวถูกมองว่าอาจมีการละเมิดสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่หน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคม สถาบันพัฒนาสื่อมวลชน ควรมีส่วนร่วมในการวางแนวทางกำกับดูแลสื่อใหม่ในยุคการหลอมรวมเทคโนโลยี

Abstract

In the information age, new media with the convergence of technology like social media have affected the people's daily life in many aspects, especially in terms of communication. Due to these attributes, the new media users in this convergence era have been rapidly increased and have a lot of freedom in content messages and usage forms. The misuse of new media can lead to the losses in the economic system, the entire society, the state's security, and the public peace and morals. The new regulations of new media in the convergence era and internet communication should be enforced urgently. The regulation and monitoring of new media contents have been a policy issue of interest among the government bodies and related agencies. The technical specifications of new media enable the users to control the media message, so the previously used regulations of traditional media cannot be applied in many cases. With the broad information use and liberalization, anyone can express their comments with real or unreal identity. The Computer Crime Act B.E. 2550 (2007), which came into force, has been criticized especially in the violation of the freedom of expression, which is the basic right of citizenship. It's necessary that the government sector, the civil society, and the media development institute should take parts in issuing the regulations and guidance of new media in the convergence era.

Convergence Technology Media

Convergence Technology Media คืออะไร? ในบริบทของการสื่อสารหมายถึงเทคโนโลยีการขับเคลื่อนการรวมกันของช่องทางสื่อ หลายปีที่ผ่านมาสื่อสารมวลชนมีความแตกต่างกันซึ่งสามารถแยกออกจากกันอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นสื่อโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง หนังสือพิมพ์ หนังสือ วิดีโอและภาพยนตร์ ฯลฯ แม้แต่เพลงที่เผยแพร่บนอินเทอร์เน็ต และวิธีการทางดิจิทัลอื่น ๆ การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในช่วง 10 ปี ด้วยการเชื่อมต่อสัญญาณดิจิทัล จากประเภทของเนื้อหา จากภาพ เพลง วิดีโอที่สามารถแพร่กระจายในเครือข่ายโทรศัพท์มือถือหรือผ่านทางอินเทอร์เน็ต ไม่เพียงแต่หมายความว่ารูปแบบที่แตกต่างกันของสื่อที่จะบรรจบกัน แต่ยังรวมถึงการสื่อสารโทรคมนาคมที่จะบรรจบกันอีกด้วย

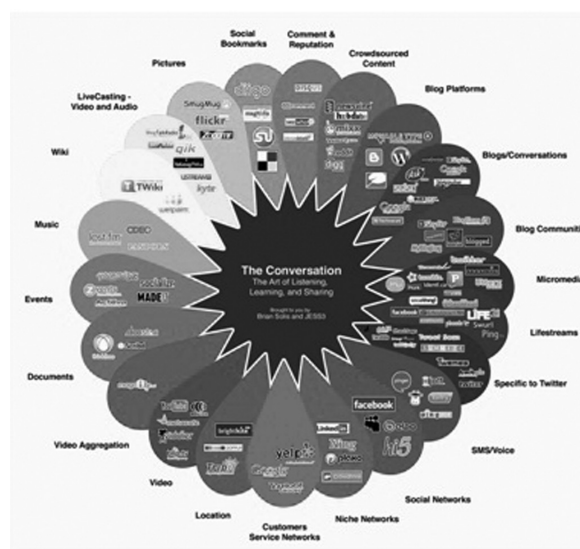
Jenkins (2006) นักวิชาการสื่ออเมริกัน อธิบายเกี่ยวกับการเข้าสู่ยุคของการหลอมรวมเทคโนโลยี ว่า: "...เป็นการหลอมรวมของเนื้อหาของสื่อหลาย ๆ แพลตฟอร์ม รวมถึงพฤติกรรมของผู้บริโภคสื่อซึ่งมีความร่วมมือระหว่างอุตสาหกรรมสื่อหลาย ๆ รูปแบบ เช่น การให้บริการด้านการสื่อสารโทรคมนาคมที่ต่างกัน เช่นการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตบรอดแบนด์โทรทัศน์ โทรศัพท์ และอุปกรณ์โทรศัพท์มือถือ

หากจะถามถึงเหตุผลของการหลอมรวมเข้าหากันดังกล่าว คงหนีไม่พ้นเรื่องของการมุ่งสร้างความได้เปรียบเชิงแข่งขัน สร้างความแตกต่างจากคู่แข่ง และสร้างมูลค่าเพิ่มในแง่ธุรกิจ แต่หากเราหันมามองจากอีกข้างหนึ่งด้วยมุมมองของผู้บริโภคแล้ว การหลอมรวมเข้าหากันของเทคโนโลยีได้สร้างความสะดวกสบายในการใช้ชีวิตย่อมเกิดขึ้นอย่างไม่น่าสงสัย พร้อมกันนั้นผู้บริโภคต่างมีความต้องการ และมีความเข้าใจในการบริโภคเทคโนโลยีมากขึ้น การบริโภคเทคโนโลยีเหล่านี้ก่อให้เกิด สื่อชนิดใหม่ (New Media) จำพวกสื่อดิจิทัล ซึ่งแต่ละชนิดต่างมีข้อเด่นแตกต่างกันไป เช่น สื่ออินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะเว็บไซต์ นั้นมีข้อดีที่สามารถสื่อสารภาพและเสียงได้สมบูรณ์แบบ หากเราสังเกตแบนเนอร์โฆษณาบนเว็บไซต์ในปัจจุบันมีความใกล้เคียงกับหนึ่งโฆษณา โทรศัพท์ได้มากขึ้นเรื่อยๆ ขาดแต่เพียงความลึกของเนื้อหา เนื่องจากต้องระวังไม่ให้ขนาดไฟล์ใหญ่เกินไป อย่างไรก็ตามความสมบูรณ์ของโฆษณาผ่านทางเว็บไซต์ยังมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นได้เรื่อยๆ ตามความแพร่หลายของการทำงานอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงและความพร้อมด้านโครงข่ายพื้นฐาน นอกเหนือจากนั้นสื่ออินเทอร์เน็ตยังมีข้อเด่นตรงที่สามารถติดต่อได้ตลอดเวลา และติดต่อได้จากทั่วโลก โดยมีต้นทุนการเข้าถึงสื่อที่ต่ำลงเรื่อยๆ รายงานจาก Internet World Stats แจ้งว่า จำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในเอเชีย มีจำนวนมากที่สุด

ในโลก โดยทวีปเอเชียมีจำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตมากถึง 578.5 ล้านคน ตามมาด้วยทวีปอันดับสองอย่างทวีปยุโรป ซึ่งมีผู้ใช้อินเทอร์เน็ต 384.6 ล้านคน และอันดับสามคือทวีปอเมริกาเหนือ มีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตอยู่ 248.2 ล้านคน (<http://keng.com/2009/01/25/casia-internet-users-statistic-2008/>)

บทความอภิปเทศจำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตของไทย พร้อมสถิติการเติบโตของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตประเทศไทยปี 53 เขียนโดย สุมาลี ศาลาสุข (มาร์เก็ตติ้ง อู๋บัส!, 2553) นักวิจัยจากศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ ในปีที่ผ่านมาประเทศไทยมีผู้ใช้อินเทอร์เน็ต 18.3 ล้านคน จากจำนวนประชากรทั้งหมด 65 ล้านคน ซึ่งการเติบโตอย่างต่อเนื่องนี้ ได้แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่เข้าถึงความรู้และการใช้งานด้านเทคโนโลยีของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างน่าสนใจ เช่น ปริมาณการใช้งานที่เพิ่มขึ้นสูงกว่าจำนวนผู้ที่ลงทะเบียนใช้งานอินเทอร์เน็ตจริง เพราะหนึ่งคนสามารถใช้งานอินเทอร์เน็ตได้มากกว่าหนึ่งประเภท โดยรูปแบบการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตจะมีทั้งที่ใช้งานผ่านบัญชีอินเทอร์เน็ตขององค์กรหรือสถานศึกษา ผ่านบัญชีอินเทอร์เน็ตของสมาชิก ซึ่งตัวเลขล่าสุดของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตของ NECTEC อยู่ที่ 24 ล้านคน โดยเป็นตัวเลขประมาณการจากการเก็บข้อมูล Unique IP ที่วิ่งบน Traffic

ดังนั้นเราคงปฏิเสธไม่ได้ว่าขณะนี้เรากำลังอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนแปลงที่จะมีการหลอมรวมสื่อทางด้านโทรคมนาคม รวมถึงวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ทุกชนิดที่ต้องผันตัวเองเข้าสู่ระบบดิจิทัล

ภาพที่ 1 การหลอมรวมสื่อโทรคมนาคมในยุคสื่อสังคมออนไลน์ ที่มา: Graves, S. (2009)

ในยุคที่สื่อใหม่ (New Media) กลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคนทั่วไปจนแทบจะจินตนาการไม่ได้ว่าชีวิตที่ขาดกูเกิล วิกิพีเดีย ยูทูบ เฟซบุ๊กและอีเมลนั้นเป็นฉันใด และในเมื่อสื่อใหม่ (New Media) เป็นทั้งสังคมเทคโนโลยี เป็นสื่อบนพื้นที่สาธารณะหรือเป็นพื้นที่ส่วนตัว เทคโนโลยีการสื่อสารที่กำลังผสมผสานกันอย่างรวดเร็วเพื่อก้าวไปสู่การเป็นสื่อใหม่ในยุคดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบ เช่น การฟังเพลงในรูปแบบเดิมจากแผ่นซีดีเปลี่ยนมาอยู่ในรูปแบบของไฟล์เสียงที่ถูกบีบอัดให้มีขนาดเล็กแต่คุณภาพเสียงคงเดิม ที่ผู้ฟังสามารถเปิดฟังผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์หรือโทรศัพท์มือถือได้ การผลิตหนังสือพิมพ์และนิตยสารได้ถูกสร้างรูปแบบขึ้นให้อยู่ในระบบคอมพิวเตอร์ นอกจากนี้ยังพบว่าจำนวนประชากรที่อ่านหนังสือพิมพ์และนิตยสารผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ สิ่งสิ่งพิมพ์กลายเป็นส่วนหนึ่งของสื่อยุคดิจิทัล เช่นเดียวกับสื่อวิทยุสื่อโทรทัศน์และวิดีโอระบบดิจิทัลที่กลายเป็นส่วนหนึ่งของทุกครอบครัว การหลอมรวมกันทางเทคโนโลยีได้เกิดขึ้นในด้านการปฏิบัติ องค์กรที่มีระบบเครือข่ายที่มีศักยภาพสูงได้นำระบบเครือข่ายต่างๆ ต่อรวมเข้ากับระบบสายโทรศัพท์ ระบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ ระบบข้อมูลในคอมพิวเตอร์ และการถ่ายทอดภาพทางวิดีโอ คำถามหนึ่งซึ่งกำลังเป็นที่ถกเถียงกันมากขึ้นเรื่อยๆ คำถามที่ว่า เราควรกำกับดูแลสื่อใหม่ในยุคการหลอมรวมเทคโนโลยีอย่างไร เพื่อให้มันเป็นประโยชน์ต่อสังคมที่เราอยากเห็น

Straubhaar และ LaRose (2000) ได้ให้ความหมายของการหลอมรวมสื่อว่าหมายถึงการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วไปสู่ยุคสังคมสารสนเทศ (Information Society) เนื่องจากความก้าวหน้าของเครือข่ายคอมพิวเตอร์ และการสื่อสารโทรคมนาคม ทำให้เกิดการผสมผสานกลมกลืนหรือการหลอมรวมกันของสื่อต่างๆ ทั้งวิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์ โทรศัพท์ และคอมพิวเตอร์ ซึ่งไม่สามารถแบ่งแยกความแตกต่างของสื่อเหล่านั้นได้ การหลอมรวมของสื่อ (Media Convergence) ทำให้เกิดบริการใหม่ๆ ที่ใช้เทคโนโลยีดังกล่าวอย่างมากมาย อาทิ โทรศัพท์ทางไกลผ่านเครือข่ายไอพี (ไอพีโฟน) โทรศัพท์ที่รับชมผ่านทางอินเทอร์เน็ต (IPTV) วิทยุออนไลน์ คลิปวิดีโอบนเว็บไซต์ เช่น ยูทูบดอตคอม หรือแม้แต่โมบายทีวี ที่เป็นการดูโทรทัศน์ผ่านมือถือ เป็นต้น นอกจากนี้เรื่องบริการแล้วก็จะเห็นการหลอมรวมของอุปกรณ์ดิจิทัล (Digital Device) ที่ใช้ในการเข้าถึงบริการต่างๆ เช่น พีดีเอโฟน คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก แท็บเล็ตคอมพิวเตอร์ ที่เข้าถึงเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เนื่องจากผู้ให้บริการด้านการสื่อสาร ขณะนี้เริ่มให้ความสำคัญหลากหลายมากขึ้น เช่น มีทั้งโทรศัพท์พื้นฐาน อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือ เคเบิลทีวี และให้บริการเนื้อหาสาระ จึงเป็นที่น่าสนใจว่า เมื่อผู้ให้บริการหรือโอเปอเรเตอร์ก้าวสู่ยุคหลอมรวมสื่อ

ตามกระแสเทคโนโลยีทั่วโลกแล้ว องค์กรหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่กำกับดูแลกิจการโทรคมนาคม และเนื้อหาสาระที่ให้บริการนั้น ได้ก้าวตามเทคโนโลยีทัน และจัดการให้เกิดการเข้าถึงสื่อดิจิทัลที่เป็นธรรม และเสรีมากขึ้นเพียงใด

ปัจจุบันสื่อสารมวลชนมีการหลอมรวมของสื่อ (Media Convergence) หลายประเภท ทั้งสื่อด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ โทรคมนาคม และสื่อ broadcast ตั้งแต่นั้นการจัดแยกประเภทของสื่อจึงดูสับสนมากขึ้น การกำกับดูแลตรวจสอบของหน่วยงานต่างๆ ก็มีความยุ่งยากขึ้นตามไปด้วย โดยเฉพาะการกำกับดูแลการใช้สื่อที่แยกออกจากกันได้ยากกว่าเป็นชนิดใดจะใช้กฎหมายหรือ พ.ร.บ. ฉบับใดกำกับดูแล ขณะที่กฎหมายก็ยังมีช่องโหว่มากมายที่ทำได้เพียงการกำกับดูแลเฉพาะสื่อบางสื่อเท่านั้น เมื่อมีการตอบสนองด้วยสื่อใหม่ (New Media) มากขึ้น ทำให้การเติบโตของสื่อกระแสหลักมีรายได้ลดน้อยลง โฆษณาจึงหันไปใช้บริการสื่อใหม่ (New Media) ปัญหาคือการโฆษณาไม่มีการกลั่นกรองเพราะนำเสนอได้โดยง่าย และยังมีการทำธุรกรรมผ่านอินเทอร์เน็ต การละเมิดลิขสิทธิ์และการกระทำผิดกฎหมายทางด้านสื่อ โดยใช้ช่องว่างที่ไม่มีกฎหมายใดๆ ออกมารองรับการเกิดสื่อใหม่ และ พ.ร.บ. ฉบับเดิมๆ ก็ไม่สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง

เพื่อรองรับเทคโนโลยีดิจิทัลและการหลอมรวมสื่อ จำเป็นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงให้กฎหมายสามารถดูแลครอบคลุมการกระทำละเมิดกฎหมายที่จะเกิดขึ้น เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ซึ่งเป็นหน่วยงานกำกับดูแลทั้งกิจการวิทยุ โทรทัศน์ โทรคมนาคม และสื่ออื่นๆ ที่จะเกิดขึ้น เพื่อการดูแลเป็นไปอย่างทั่วถึง โดยให้ กสทช. จัดทำแผนแม่บทคลื่นความถี่ เพื่อปรับการนำไปสู่การรับส่งสัญญาณในระบบดิจิทัลในอนาคต และกฎหมายจะต้องสามารถรองรับยุคของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี เพราะคงไม่สามารถปล่อยให้สื่อใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งแบบในระบบหรือนอกระบบโดยไม่มีกฎหมายมารองรับได้

องค์กรสื่อที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบกำกับการทำงานให้เป็นไปตามหลักจรรยาบรรณของสื่อ เช่น สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ก็เริ่มคิดถึงการกำกับดูแลสื่อใหม่ (New Media) เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบวิชาชีพสื่อในฐานะที่เป็นสมาชิก และต้องปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพ แต่ในขณะที่ยังไม่มีมาตรการข้อบังคับ หรือหลักปฏิบัติเรื่องจริยธรรมสื่อใหม่ที่ชัดเจน ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อจะต้องเข้าใจสถานะความเป็นสื่อมวลชนในการใช้สื่อใหม่ (New Media) ตัวอย่างเช่น การใช้เฟซบุ๊ก หรือ ทวิตเตอร์ ที่อาจได้รับความเชื่อถือมากกว่าสื่อบุคคลโดยทั่วไปแม้จะส่งผ่านข้อความที่เป็นส่วนตัวได้ แต่ในพื้นที่ข่าวหรือความคิด

เห็นยังต้องเคารพหลักการ “พูดความจริง” เพื่อมิให้พื้นที่สาธารณะในสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) เป็นเพียงพื้นที่ในการกระจายข่าวร้าย หรือเป็นเครื่องมือโฆษณาชวนเชื่อเท่านั้น

ประเทศไทยมีการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสื่อใหม่หลายด้าน ตัวอย่างเช่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) กับนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศระยะ พ.ศ. 2544 - 2553 และแผนแม่บท เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2552-2556

ตัวอย่างของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อใหม่ ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 47 พระราชบัญญัติองค์การจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2543 พระราชบัญญัติการประกอบกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2544

พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 เมื่อพิจารณาในด้านของการปฏิบัติงานสื่อมวลชนในยุคการหลอมรวมเทคโนโลยีจึงต้องทำงานด้วยความระมัดระวังและรับผิดชอบต่อมากขึ้น เพราะโอกาสในการกระจายข่าวสารข้อมูล ก็คือโอกาสในการถูกฟ้องคดีหมิ่นประมาท ในขณะที่เดียวกันผู้โพสต์ข้อความ หรือเจ้าของงานเขียนหรือบทความที่อาจถูกส่งผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ก็จะต้องรับผิดชอบต่อในทางกฎหมายคดีหมิ่นประมาท บรรณารักษ์การพิมพ์ผู้โฆษณา บรรณารักษ์เว็บไซต์ เว็บมาสเตอร์ ที่มีส่วนรู้เห็นในข้อความหมิ่นประมาท อาจต้องรับผิดชอบในฐานะตัวการร่วม ในขณะที่การกำกับดูแลสื่อในประเทศไทยแต่ละประเภทจะต้องมีกฎหมายเฉพาะในการกำกับดูแลสื่อสื่อใหม่ในยุคการหลอมรวมเทคโนโลยี

สื่อใหม่และการสื่อสารยุคใหม่

การอธิบายถึงประวัติศาสตร์ของสื่อใหม่นั้นย่อมเกี่ยวข้องกับวิวัฒนาการอันต่อเนื่อง ในความเป็นจริงนั้น พัฒนาการของสื่อในช่วงสองศตวรรษที่ผ่านมา มักจะเกี่ยวข้องกับการรวมตัวของนวัตกรรม 2 ครั้ง ครั้งแรกสามารถระบุได้ว่าอยู่ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 (ประมาณ พ.ศ. 2433 - 2480) ส่วนครั้งที่สองนั้นอยู่ในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ถึงต้นศตวรรษที่ 21 (ประมาณ พ.ศ. 2525 - ปัจจุบัน) การปฏิวัติการสื่อสารได้เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ของสื่อมากมายหลายครั้งซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น การปฏิวัติด้านโครงสร้างการสื่อสาร (Structural Communication Revolutions) และการปฏิวัติด้านเทคนิคการสื่อสาร (Technical Communication Revolutions)

การปฏิวัติสื่อด้านโครงสร้างการสื่อสาร

การปรับเปลี่ยนรูปแบบการสื่อสารจากความคงที่เรื่องสถานที่และเวลานั้นเป็นจุดสำคัญที่ก่อให้เกิดการปฏิวัติการสื่อสารครั้งแรกสองประการในประวัติศาสตร์ของมนุษย์ นั่นคือ การส่งสัญญาณควีน ดิกลอง จุดไฟ และส่งผู้นำสารไปยังผู้รับที่อยู่ห่างไกล นับว่าเป็นการสื่อสารข้ามสถานที่ ส่วนการนั้นสื่อสารข้ามเวลาสามารถอธิบายได้จากตัวอย่างของการเขียนลงบนภาชนะและตามผนังถ้าเป็นการใช้สัญลักษณ์สื่อสารผ่านไปยังคนยุคต่อมาในอนาคต การเปลี่ยนแปลงจะเกี่ยวข้องกับเรื่องสถานที่ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ตามปกติแล้ว สื่อสามารถแสดงรูปแบบของการสื่อสารที่มีความคงที่ในเรื่องของสถานที่ (การสื่อสารที่ต้องเกิดขึ้นในสถานที่เดียวกัน) หรืออาจเกิดขึ้นในคนละสถานที่กัน (Van Dijk, 2006) แต่ “สื่อใหม่” ทำให้เกิดจุดจบของความแตกต่างระหว่างความคงที่และเรื่องสถานที่และเวลาและการก้าวข้ามเรื่องสถานที่และเวลา เพราะ “สื่อใหม่” สามารถก่อให้เกิดการสื่อสารได้ทั้งสองรูปแบบ ความผสมผสานระหว่างการใช้ “สื่อใหม่” ทั้งในรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์ มีการใช้ทั้งสื่อดั้งเดิมที่ยึดกำหนดเวลาและสถานที่และทั้งสภาพแวดล้อมของสื่อออนไลน์ที่ช่วยเชื่อมต่อมิติด้านสถานที่และเวลา

การปฏิวัติทางการสื่อสารในปัจจุบันก็เดินตามรอยที่กล่าวไว้ข้างต้น คือเป็นการปฏิวัติทั้งด้านโครงสร้างการสื่อสาร และด้านเทคนิค การสื่อสาร หลังสงครามโลกครั้งที่สอง มีการใช้เครือข่ายคอมพิวเตอร์ขนาดใหญ่ และมีการสื่อสารผ่านดาวเทียม ต่อมานับจากทศวรรษที่ 1960 คอมพิวเตอร์มีขนาดเล็กลงแต่มีศักยภาพมากขึ้น เทคโนโลยีการสื่อสารมีการเชื่อมต่อเป็นเครือข่ายกันทั่วโลก การปฏิวัติทางการสื่อสารดังกล่าวก่อให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “สื่อใหม่”

ความหมายของสื่อใหม่

“สื่อใหม่” (New Media) มีความหมายครอบคลุมถึงการเกิดขึ้นของเทคโนโลยีดิจิทัล เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีเครือข่าย หรือเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 เทคโนโลยีที่ถูกนิยามว่าเป็นสื่อใหม่ส่วนมากมักจะมีคุณลักษณะที่ถูกจัดการได้ (Manipulated) เชื่อมต่อเป็นเครือข่ายได้ (Networkable) ทำให้หนาแน่น (Dense) และบีบอัดสัญญาณได้ (Compressible) มีปฏิสัมพันธ์ (Interactive) และมีความเป็นกลาง (Impartial) ดังนั้น “สื่อใหม่” จึงหมายถึงความถึงอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ มัลติมีเดีย เกมส์คอมพิวเตอร์ ซีดีรอม และดีวีดี และ “สื่อใหม่” จึงไม่ได้หมายความถึงรายการโทรทัศน์ ภาพยนตร์ วารสาร หนังสือ หรือสิ่งพิมพ์แบบเดิมๆ (Manovich, 2003 in Wardrip-Fruin & Montfort, 2003)

Wardrip-Fruin และ Montfort.(2003) บรรณาธิการหนังสือ The New Media Reader ได้นิยาม“สื่อใหม่” ว่าเป็นเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ที่นำมาใช้งานเพื่อการเผยแพร่และนำเสนอข้อมูล เช่น อินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ มัลติมีเดีย แพลนบลูเรย์ เป็นข้อมูลระบบดิจิทัล ซึ่งถูกควบคุมโดยซอฟต์แวร์ ผสมระหว่างการปฏิบัติในรูปแบบเดิม และการปฏิบัติในรูปแบบใหม่ สื่อใหม่มีการทำงานซึ่งรวดเร็วกว่าการทำงานด้วยมือหรือด้วยเทคโนโลยีแบบเดิม เนื่องจากคอมพิวเตอร์มีศักยภาพในการทำงานอย่างรวดเร็วอย่างยิ่ง ทำให้เกิดศิลปะของสื่อในรูปแบบใหม่หลายอย่าง เป็นสื่อที่มีความทันสมัยมีวิธีการใหม่ๆ ที่จะเข้าถึงและจัดการกับข้อมูลข่าวสาร

คุณลักษณะของสื่อใหม่

คุณลักษณะ:ประการที่ 1: การบูรณาการ (Integration)

สื่อใหม่มีคุณลักษณะเชิงโครงสร้างที่เป็นการบูรณาการระหว่างโทรคมนาคม (Telecommunication) การสื่อสารข้อมูล (Data Communications) และการสื่อสารมวลชน (Mass Communications) เข้ามาอยู่ในสื่อเดียวกัน ซึ่งเราเรียกกันว่าเป็นกระบวนการหลอมรวมสื่อ (Convergence) การสื่อสารแต่ละประเภทสามารถทำหน้าที่ส่งข้อมูลได้หลากหลายประเภทมากขึ้น ไม่จำกัดว่า การสื่อสารโทรคมนาคมต้องส่งสัญญาณโทรศัพท์ การสื่อสารข้อมูลต้องผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ หรือการสื่อสารมวลชนต้องมาจากวิทยุกระจายเสียงหรือโทรทัศน์เพียงอย่างเดียว เพราะปัจจุบันนี้เราใช้โทรศัพท์ที่รับสัญญาณโทรทัศน์ได้ ใช้อินเทอร์เน็ตแทนโทรศัพท์ได้

คุณลักษณะ:ประการที่ 2: รมมีปฏิสัมพันธ์ (Interactivity)

การมีปฏิสัมพันธ์เป็นคุณลักษณะทางโครงสร้างประการที่สองของสื่อใหม่ การปฏิวัตีด้านการสื่อสารในปัจจุบันนับว่าเป็นจุดกำเนิดของสื่อปฏิสัมพันธ์ (Interactive Media) ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์นั้นก็มีความหมายอย่างกว้างๆ ว่า “การกระทำและการโต้ตอบอย่างต่อเนื่องกัน” อย่างไรก็ตาม Van Dijk & De Vos. (2001) ได้มีการกำหนดระดับของการมีปฏิสัมพันธ์ไว้สี่ระดับเพื่อใช้อธิบายสื่อใหม่ไว้ดังนี้

ระดับที่ 1: ระดับพื้นฐานของการมีปฏิสัมพันธ์ คือความเป็นไปได้ในการสร้างการสื่อสารสองทางหรือหลายทาง สิ่งนี้คือมิติด้านระยะทาง (Space Dimension) เช่น การดาวน์โหลดข้อมูลหรือปฏิสัมพันธ์ด้านอุปทานของเว็บไซต์ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และโทรทัศน์แบบมีปฏิสัมพันธ์นั้นจะมีมากกว่าปฏิสัมพันธ์ด้านการอัปเดต ข้อมูลของผู้ใช้

ระดับที่ 2: การมีปฏิสัมพันธ์ในระดับที่สองคือความพร้อมกัน (Synchronicity) คือ มิติด้านเวลา (Time Dimension) เป็นที่

ทราบกันดีว่าหากการกระทำและการโต้ตอบกันดำเนินการไปอย่างต่อเนื่องโดยไม่ถูกขัดจังหวะจะเป็นการเพิ่มคุณภาพของการมีปฏิสัมพันธ์ได้ อย่างไรก็ตามสื่อปฏิสัมพันธ์บางอย่าง เช่น อิเล็กทรอนิกส์เมล์ ไม่ต้องอาศัยความพร้อมกันในการมีปฏิสัมพันธ์ เนื่องจากผู้รับและผู้ส่งสามารถสื่อสารกันได้ตามเวลาและสถานที่ที่ตนสะดวก

ระดับที่ 3: การมีปฏิสัมพันธ์ในระดับที่สามคือการควบคุมโดยผู้ปฏิสัมพันธ์ คือ มิติด้านพฤติกรรม (Behavioral Dimension) เป็นความสามารถของผู้ส่งและผู้รับที่สามารถปรับเปลี่ยนบทบาทกันได้ทุกขณะ ปฏิสัมพันธ์ด้านการควบคุมนี้ นับว่าเป็นมิติที่มีความสำคัญมากที่สุดในการนิยามปฏิสัมพันธ์ของการศึกษาสื่อและการสื่อสาร

ระดับที่ 4: การมีปฏิสัมพันธ์ในระดับที่สี่ซึ่งเป็นระดับที่สูงที่สุดคือการกระทำและการโต้ตอบของผู้เกี่ยวข้องด้วยความเข้าใจในความหมายและบริบท คือ มิติด้านจิตใจ (Mental Dimension) ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญสำหรับการมีปฏิสัมพันธ์แบบเต็มรูปแบบ ตัวอย่างเช่น การสนทนาแบบตัวต่อตัว และการสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์

คุณลักษณะ:ประการที่ 3: การเข้ารหัสดิจิทัล (Digital Code)

การปรับเปลี่ยนเนื้อหาของสื่อทั้งหมดให้เป็นรหัสดิจิทัลให้เหมือนกันนั้น ส่งผลที่สำคัญประการแรกคือทำให้เนื้อหาเป็นไปในรูปแบบเดียวกัน (Uniformity) และมีมาตรฐานเดียวกัน (Standardization) ประการที่สอง สามารถเพิ่มปริมาณของข้อมูลและปริมาณของการสื่อสาร เนื่องจากรหัสดิจิทัลทำให้การผลิต การบันทึก และการเผยแพร่ข้อมูลทำได้ง่ายขึ้นมาก ประกอบกับปัจจุบันนี้เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องมีศักยภาพและความสามารถในการบรรจุข้อมูลมากขึ้น การผลิตเนื้อหาต่างๆ จึงมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างมากมาย ประการสุดท้ายซึ่งเป็นสิ่งที่อาจจะสำคัญที่สุดคือ การใช้รหัสดิจิทัลเป็นการสลายวิธีการสื่อสารเชิงเส้นตรงแบบเดิมๆ ที่ใช้กับข้อมูลจำนวนมากมายมหาศาล เช่น ตัวอักษร ภาพ เสียง และโปรแกรมต่างๆ ไปสู่การเชื่อมโยงข้อมูลที่เรียกว่า “ไฮเปอร์ลิงค์” (Hyperlink) ซึ่งสามารถช่วยให้ผู้ใช้งานหรือผู้อ่านใช้เชื่อมโยงไปยังข้อมูลที่ต้องการได้โดยไม่ต้องเป็นการสื่อสารแบบเส้นตรงแบบเดิม การเปลี่ยนแปลงจากการสื่อสารเชิงเส้นตรงไปสู่ไฮเปอร์ลิงค์นี้จะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ถ้าไม่มีการใช้รหัสดิจิทัล

คำว่า “สื่อใหม่” จึงถูกนิยามโดยคุณลักษณะทั้งสามประการพร้อมกันดังกล่าวแล้วข้างต้น ดังนั้น “สื่อใหม่” จึงหมายถึง สื่อที่เป็นการบูรณาการมีปฏิสัมพันธ์ และใช้รหัสดิจิทัล ซึ่งเกิด

ขึ้นในช่วงรอยต่อของศตวรรษที่ 20 และ 21 (Van Dijk, 2006) “สื่อใหม่” ยังมีชื่อเรียกอื่นๆ ที่สื่อความหมายในแนวทางเดียวกัน ได้แก่ มัลติมีเดีย (Multimedia) สื่อปฏิสัมพันธ์ (Interactive Media) และสื่อดิจิทัล (Digital Media) ซึ่งแต่ละชื่อนั้นก็สามารถสะท้อนให้ทราบถึงคุณลักษณะแต่ละประการของสื่อใหม่นั้นเอง และยังช่วยให้เราสามารถแยกแยะสื่อใหม่จากสื่อเก่าหรือสื่อดั้งเดิมได้ด้วย

Van Dijk (2006) ให้นิยามว่า “ช่องว่างทางดิจิทัล” หมายถึง “ปรากฏการณ์ของการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างไม่เท่าเทียมกัน” ยิ่งไปกว่านั้นเขายังอธิบายถึงการเกิดช่องว่างในการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลของสังคมไทยในอนาคตว่าจะเกิดการแบ่งแยกทางสังคมระหว่างกลุ่มคนที่เข้าถึงเทคโนโลยีกับกลุ่มที่เข้าไม่ถึง ทั้งนี้เนื่องจากเทคโนโลยีเหล่านี้ต้องใช้ทักษะและความรู้เฉพาะเจาะจง เช่น ความรู้ในการใช้เครื่องมือ ความชำนาญด้านภาษา ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีที่ทันสมัย อีกทั้งเทคโนโลยีเหล่านี้อาจมีราคาแพง ทำให้คนบางกลุ่มเท่านั้นที่มีโอกาสเข้าถึง ซึ่งระดับความแตกต่างของความสามารถในการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น การเข้าถึงอินเทอร์เน็ต ฯลฯ ปัจจัยที่ทำให้เกิดความแตกต่าง ได้แก่

- สภาวะทางกายภาพ ได้แก่ เพศ อายุ สุขภาพ ฯลฯ
- สภาวะทางสังคม ได้แก่ การศึกษา ฯลฯ
- สภาวะทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ฐานะ อาชีพ ฯลฯ
- สภาวะทางการเมือง ได้แก่ กฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบคำสั่ง ฯลฯ

แนวทางการกำกับสื่อใหม่ในยุคการหลอมรวมเทคโนโลยี

ศูนย์ศึกษานโยบายสื่อ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กทช.) สถาบันวิจัยสื่อ Hans-Bredow แห่งมหาวิทยาลัย Hamburg ประเทศเยอรมนี และมูลนิธิ German Friedrich-Ebert จัดการสัมมนาเรื่อง การกำกับดูแลสื่อผสมในยุคของการหลอมรวมสื่อ: กรณีศึกษาจากเยอรมนีและไทย (Broadcast and Media Policy in the Age of Convergence: Case Studies of Germany and Thailand) เนื้อหาของการสัมมนาส่วนใหญ่มุ่งเสนอให้ผู้เข้าร่วมเห็นความสำคัญของการหลอมรวมสื่อ ในฐานะที่เป็นแนวโน้มใหม่ที่กำลังมาแรงนอกจากสื่อในรูปแบบเดิมๆ ที่คุ้นเคยกันอยู่แล้ว นอกจากนี้ยังมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในเรื่องของการกำกับดูแลสื่อที่หลอมรวม แต่ดูเหมือนว่า จะหาข้อสรุปได้ยากสำหรับการสัมมนาในครั้งนี้ เนื่องจากความต่างระดับในการเข้าถึงสื่อหลอมรวม รวมทั้งมุมมองและกฎระเบียบของแต่ละประเทศนั่นเอง (ศูนย์ศึกษาวิจัยสื่อ, 2010)

ดร.วูฟกัง ชูลส์ ผู้อำนวยการสถาบันฮานส์ เบรโดว์ ให้ความกระจ่างเกี่ยวกับการหลอมรวมสื่อในเยอรมนีว่า ถ้าพูดถึงเรื่องการหลอมรวมสื่อ มีการศึกษากันมาก แต่ในความเป็นจริงไม่มีเพราะสุดท้ายแต่ละสื่อยังคงมีรูปแบบเทคโนโลยีของแต่ละสื่อเอง ยกเว้นในเชิงธุรกิจ ที่การหลอมรวมสื่อ ค่อนข้างเป็นจริง โดยเฉพาะในธุรกิจโทรคมนาคมที่โทรศัพท์มือถือ ไม่ได้ใช้เฉพาะสำหรับเป็นโทรศัพท์เคลื่อนที่เท่านั้น แต่มีการหลอมรวมเนื้อหาและรายการทีวีบนโทรศัพท์มือถือ ที่อาจจะทำให้โทรทัศน์รูปแบบเดิมๆ หายไป กระนั้นก็เชื่อว่า การหลอมรวมสื่อในเยอรมนีจะไม่มีเลย โดยผู้อำนวยการสถาบันฮานส์ เบรโดว์ อธิบายว่า ทีวีในเยอรมนีปกติก็มีให้บริการบนสื่อออนไลน์ ทำให้มีเนื้อหาหลอมรวม แต่ก็มีปัญหาตามมาอีกในแง่การใช้ประโยชน์ และในเรื่องของการกำกับดูแล เพราะในเยอรมนียังไม่มี การหลอมรวมการกำกับดูแล เพราะการใช้สื่อเทคโนโลยีและการกำกับดูแลไม่เหมือนกัน โดยเฉพาะกลุ่มคนที่เข้าไปใช้บริการโทรทัศน์บนออนไลน์ที่เพิ่มมากขึ้น

ผศ.ดร.พิรงรอง รามสูต ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาวิจัยสื่อ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้มุมมองไว้ว่า สำหรับในประเทศไทยปัจจุบันการหลอมรวมสื่อมีบทบาทและได้รับความนิยมมากขึ้น ภาพรวมค่อนข้างกว้าง แต่จะเห็นภาพชัดเจนในรูปของอุปกรณ์ลูกข่าย เช่น ไอโฟนของแอปเปิล และโทรศัพท์มือถือ ที่ไม่ใช่เป็นเพียงโทรศัพท์เคลื่อนที่ แต่ยังสามารถฟังเพลง ถ่ายรูป ดูทีวีและใช้งานอินเทอร์เน็ตได้ นอกจากนี้ การหลอมรวมสื่อยังเห็นชัดให้รูปของแพลตฟอร์ม หรือรูปแบบการรับ-ส่งเนื้อหา เช่น การดูทีวีด้วยระบบปกติ การดูทีวีผ่านดาวเทียม การดูทีวีผ่านอินเทอร์เน็ตและการดูทีวีบนโทรศัพท์มือถือ หรือไอพีทีวี ที่ทั้งหมดนี้ทำให้หลายบริษัททั้งในธุรกิจสื่อและโทรคมนาคม ตัวอย่างเช่นบริษัท ทู คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ที่โดดเด่นในด้านการหลอมรวมสื่อในแง่ธุรกิจ เพราะเป็นเจ้าของโครงข่ายคือ ทู โทรศัพท์บ้าน ทรูมูฟ โทรศัพท์มือถือและทรูไฮสปีดอินเทอร์เน็ต ส่วนสื่อ คือ ทรูวิชั่นส์ เคเบิลทีวี ทรูมิวสิค เว็บไซต์ และเนื้อหา คือ “ทรู อคาเดมี่ แฟนเทเชีย” ทำให้ค่อนข้างครบวงจรทั้งในแง่ของสื่อ เนื้อหาและบริการ ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้แบบครบวงจร ชี้ให้เห็นถึงสถานการณ์การหลอมรวมสื่อในประเทศเยอรมันมีการหลอมรวมเทคโนโลยีในลักษณะเดียวกันกับประเทศไทย

นโยบายของรัฐเกี่ยวกับสื่อใหม่

เทคโนโลยีที่เกิดขึ้นใหม่ตลอดเวลามีส่วนในการผลักดันให้รัฐต้องปรับตัวรองรับโดยการกำหนดนโยบายและกฎหมายใหม่ๆ ขึ้นมาเพื่อส่งเสริมการพัฒนาทางหนึ่ง และเพื่อป้องกันและแก้ไข ปัญหาอีกทางหนึ่ง สำหรับประเทศไทยนั้น มีกฎหมาย แผนและนโยบายระดับชาติที่ส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันอยู่หลายฉบับ เช่น

1. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) มุ่งให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” คำนึงถึงความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่สร้างความเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมทั้งในด้านโอกาสและภัยคุกคาม

2. กรอบนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศระยะ พ.ศ. 2544 – 2553 (Information Technology Policy Framework 2001–2010: IT 2010)

กรอบนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศระยะ พ.ศ. 2544-2553 ให้ความสำคัญกับบทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศในฐานะเครื่องมือในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยเน้นถึงการประยุกต์ใช้ในสาขาหลักที่เป็นเป้าหมายของการพัฒนาอย่างคำนึงถึงความสมดุลระหว่างภาคเศรษฐกิจและภาคสังคม นวัตกรรม ความรู้ การวิจัยและพัฒนา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การพัฒนาคน และโครงสร้างพื้นฐานด้านโทรคมนาคม ซึ่งหากได้มีการพัฒนาตามกลยุทธ์ 5 ด้าน โดยพัฒนาฐานที่เป็นปัจจัยเชื่อมโยงไปพร้อมกัน ก็จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

กฎหมายเกี่ยวกับสื่อใหม่

ประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องหรือนำไปใช้กับสื่อใหม่ ได้จำนวนหลายฉบับ ตัวอย่างเช่น

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 47

มาตรา 47 คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ ให้มีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระองค์กรหนึ่งทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ตามวรรคหนึ่ง และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ การดำเนินการตามวรรคสองต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐ ประโยชน์

สาธารณะอื่น และการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม รวมทั้งต้องจัดให้ ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการสื่อมวลชน สาธารณะการกำกับการประกอบกิจการตามวรรคสองต้องมีมาตรการเพื่อป้องกันมิให้มีการครอบงำ การครอบงำสื่อ หรือการครอบงำ ระหว่างสื่อมวลชนด้วยกันเองหรือโดยบุคคลอื่นใด ซึ่งจะมีผลเป็นการขัดขวางเสรีภาพในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารหรือปิดกั้นการได้รับข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายของประชาชน

2. พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2543

พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ฯ มีเนื้อหาแบ่งเป็น 2 หมวดหลัก คือ หมวด 1 ว่าด้วยองค์กรด้านกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ หมวด 2 ว่าด้วยองค์กรด้านกิจการโทรคมนาคม ในแต่ละหมวดจะกล่าวถึงคณะกรรมการกิจการในส่วนที่เกี่ยวข้อง คือ คณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ และคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ นอกจากนี้ ยังมีบทบัญญัติเกี่ยวข้องกับการบริหารคลื่นความถี่ การติดตามตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินการและการบริหารงานด้วย

3. พระราชบัญญัติการประกอบกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2544

พระราชบัญญัติการประกอบกิจการโทรคมนาคมฯ มีบทบัญญัติหลักๆ เกี่ยวกับการอนุญาตประกอบกิจการโทรคมนาคม บทกำหนดโทษ การใช้และเชื่อมต่อโครงข่ายโทรคมนาคม มาตรฐานของโครงข่ายโทรคมนาคมและอุปกรณ์ สิทธิของผู้รับใบอนุญาต สิทธิของผู้ให้บริการ สัญญาให้บริการโทรคมนาคม ค่าธรรมเนียมและค่าบริการในกิจการโทรคมนาคม การกำกับดูแลต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติการประกอบกิจการโทรคมนาคม ฉบับที่ 2 ขึ้นใน พ.ศ. 2549 เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือการเปิดโอกาสให้ผู้ลงทุนต่างประเทศสามารถถือหุ้นโทรคมนาคมในสัดส่วนที่มากขึ้น เนื่องจากประเทศไทยยังต้องพึ่งพาทุนและเทคโนโลยีจากต่างประเทศในการประกอบกิจการโทรคมนาคมบางประเภท

4. พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ กิจการกระจายเสียงหรือกิจการโทรทัศน์ที่ใช้คลื่นความถี่ และกิจการกระจายเสียงหรือกิจการโทรทัศน์ที่ไม่ใช้คลื่นความถี่ ซึ่งในแต่ละส่วนเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการให้ใบอนุญาตประกอบ

กิจการ การบริหารสถานี การป้องกันการผูกขาด และรายการของ
กิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์

5. พระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ.

2544

พระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 มีความครอบคลุมปัญหาที่เกิดขึ้นกับสื่อใหม่หลายประการ เช่น แบบ
นิติกรรมสัญญา การลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ และการปรับใช้
เป็นต้น

6. พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับ คอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับ
คอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ได้กำหนดองค์ประกอบของการ
กระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ไว้ ซึ่งตามพระราชบัญญัตินี้
ระบบคอมพิวเตอร์หมายความว่า "...อุปกรณ์หรือชุดอุปกรณ์
ของคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมการทำงานเข้าด้วยกัน โดยได้มีการกำหนด
คำสั่ง ชุดคำสั่ง หรือสิ่งอื่นใด และแนวทางปฏิบัติงานให้อุปกรณ์
หรือชุดอุปกรณ์ทำหน้าที่ประมวลผลข้อมูลโดยอัตโนมัติ..." ดังนั้น
การกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ตามพระราชบัญญัตินี้
จึงครอบคลุมถึงโทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต และเทคโนโลยีการสื่อสาร
ที่ทำงานผ่านระบบคอมพิวเตอร์ทั้งหลายด้วย

ก้าวต่อไปของการกำกับสื่อใหม่ในยุคการหลอมรวมเทคโนโลยี ของไทย

การกำกับดูแลสื่อในประเทศไทย แต่ละประเภทมีกฎหมาย
เฉพาะ จนทำให้เกิดช่องว่างในการกำกับดูแลสื่อบางประเภทเช่น
ในทุกวันนี้ จนเกิดแนวทางว่า ไม่ว่าจะไร้อะไรทันสมัยเข้ามาเราจับไว้
ก่อนแล้วค่อยคิดหาทางแก้ไขและรับมือกับผลกระทบกันภายหลัง
ขณะนี้กำลังอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนแปลงที่จะมีการหลอมรวมสื่อ
ทางด้านโทรคมนาคม รวมถึงวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์
ซึ่งเรื่องนี้เป็นเรื่องที่สำคัญ อีกทั้งประเทศไทยกำลังอยู่ในช่วงของ
การเปลี่ยนผ่านที่จะรวมคณะกรรมการ เข้าด้วยกันตามรัฐธรรมนูญ
ใหม่

กสทช. เองมีหน้าที่โดยตรงในการจัดกิจกรรม เพื่อศึกษา
หาความรู้เกี่ยวกับเรื่องของการหลอมรวมสื่อ และนำไปสู่การนำไป
ดำเนินการปฏิบัติกิจกรรมอื่นๆ ต่อไป ซึ่งในหลายๆ ประเทศมีวิธี
การปฏิบัติ และการแก้ไขที่หลากหลาย จึงน่าจะนำมาพิจารณา
เหล่านี้มาศึกษา เพื่อที่จะนำมาปรับใช้ให้เข้ากับหลักเกณฑ์ต่างๆ
ที่กำลังจะเกิดขึ้นในประเทศไทย ทั้งนี้ประเทศไทยต้องมาเรียนรู้
จากประสบการณ์ที่ถูก และผิดด้วย การมีกฎหมายเรื่องดังกล่าวนี้
สำหรับประเทศไทยก็ยังไม่เพียงพอ ซึ่งกฎเกณฑ์ และรายละเอียด

ต่างๆ ที่มีระบุไว้ยังไม่ชัดเจนนัก เราจำเป็นจะต้องศึกษา เรียนรู้
และเปรียบเทียบกับนโยบาย กฎเกณฑ์ต่างๆ เหล่านี้เราต้องเรียน
รู้เพิ่มเติมอีก

ส่วนของกฎหมาย มีประเด็นหลายอย่างที่ขัดแย้งกับการ
ทำงานด้านสื่อสารมวลชน อาทิ การกำกับด้านเสรีภาพของสื่อมาก
จนเกินไป จนกระทั่งบางทีสื่อฯ ขยับตัวทำสิ่งต่างๆ ไม่ค่อยได้ ทั้ง
ยังต้องทำงานภายใต้กรอบที่ถูกวางไว้ ทำให้ไม่สามารถเสนอ
ข่าวสารที่เป็นกลาง หรือเป็นธรรมได้อย่างเต็มที่ สิ่งนี้คือปัญหาด้าน
หนึ่งของกฎหมายที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เพราะฉะนั้นการออก
กฎหมาย จะต้องคิดว่าเราควรจะทำอย่างไรจะทำให้กฎหมาย
นั้นเป็นสิ่งที่กำกับดูแลให้ การทำงานด้านสื่อสารมวลชนเป็นไปได้อ
อย่างเสรีและเป็นธรรมอย่างแท้จริง ซึ่งไม่เหมือนงานด้าน
โทรคมนาคม เพราะสื่อสารมวลชนเป็นงานที่ต้องมีความรับผิดชอบต่อ
ต่อสาธารณะ และเป็นงานที่ไม่ใช่การขายสินค้า แต่การทำงานของ
สื่อเป็นงานที่เสนอข่าวสารออกไปสู่มวลชน เพื่อให้ทราบข่าวความ
เป็นไปของสังคม ซึ่งควรจะเป็นข้อมูลที่ถูกต้องชัดเจน และเป็น
ธรรมอย่างแท้จริง ในขณะที่โลกกำลังหลอมรวมสื่อ ต้องก้าวไปถึง
จุดนั้นด้วยอย่างแน่นอน ทั้งนี้กฎหมายก็ต้องสนับสนุนให้เกิด รวม
ถึงต้องดูแลเพื่อไม่ให้ไปกระทบกระเทือน กับวิถีของวัฒนธรรม
ชุมชนที่เป็นอยู่เดิม และให้เสรีในการนำเสนอข่าวสาร ในฐานะที่
วิทยุชุมชนคือ สื่อมวลชนอีกแขนงหนึ่ง เมื่อสื่อมีการหลอมรวมเกิด
ขึ้น ซึ่งช่องทางเหล่านี้เป็นช่องทางที่ส่งข่าวสารต่างๆ ออกไปได้
อย่างมากมาย เพราะฉะนั้นเราต้องมากำหนดกันว่าเราจะทำ
อย่างไรให้การใช้นั้น คู่คุณค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด

ข้อเสนอแนะ

1. สื่อหลักยังคงมีอยู่แต่ต้องสร้างความน่าเชื่อถือโดยยึด
หลักจริยธรรมวิชาชีพ คือยึดการนำเสนอความจริง มีวินัยในการ
ตรวจสอบความจริง ทุ่มเทพวิทยการทุกอย่างในการค้นหาความ
จริง จงรักภักดีต่อผู้รับสาร ขณะเดียวกันต้องปรับตัวเข้ากับสื่อใหม่
2. ในสังคมประชาธิปไตยสื่อทุกชนิดต้องมีอิสระในการเข้า
ถึงข้อมูลและเปิดเผยข้อมูล
3. โลกปัจจุบันเทคโนโลยีได้สร้างการเปลี่ยนแปลงต่างๆ
ดังนั้นสื่อและประชาชนจึงต้องรู้เท่าทัน และการผูกขาดทางวิชาชีพ
จะลดลงในทุกวงการสื่อ เทคโนโลยีจะทำให้คนเข้าถึงสื่อได้สะดวก
ง่ายดายและกว้างขวางมากขึ้น ซึ่งควรมีข้อควรระวังคือการนำ
เสนอโดยขาดการตรวจสอบ และไม่คำนึงถึงด้านจริยธรรมวิชาชีพ
เมื่อสื่อมีการหลอมรวมกันสมาคมวิชาชีพควรต้องพิจารณาเรื่องการ
แบ่งแยกประเภทขององค์กรสื่อเช่นเดิมอยู่หรือไม่

4. ในยุคของเทคโนโลยีข่าวสารและการหลอมรวมสื่อ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ทุกฝ่ายต้องหาจุดสมดุลในการทำให้สื่อใหม่ได้ทำหน้าที่เพื่อเกิดประโยชน์ต่อสังคมมากที่สุด

5. ปัจจุบันมีช่องทางการสื่อสารเกิดขึ้นมากมายที่นอกเหนือไปจากสื่อกระแสหลักซึ่งถูกควบคุมโดยรัฐบาล และผู้รับสารทุกวันก็ได้เลือกที่จะหันไปรับสื่ออื่นและหลีกเลี่ยงสื่อจากรัฐบาล

6. สื่อใหม่ “New Media” มีศักยภาพในการผลักดันความคิดมนุษย์ให้เปลี่ยนไป เพราะธรรมชาติของสื่อใหม่ชักนำให้เราจับทุกความคิดเห็น หลายครั้งความคิดเห็นจำนวนหนึ่งอาจจะดูหลุดโลกไป เอาเข้าจริงอินเทอร์เน็ตก็เหมือนโทรทัศน์ หากไม่ขบไขช่องไหน ก็ “เปลี่ยนช่อง” ได้เสมอ

บรรณานุกรม

- มาร์เก็ตติ้ง อู๊ปส์!. (2553). จำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตของไทย. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2554, จาก <http://www.marketingoops.com/reports/matrix/thai-net-users-2/>
- ศูนย์ศึกษานโยบายสื่อ. (2010). การกำกับดูแลสื่อผสมในยุคของการหลอมรวมสื่อ: กรณีศึกษาจากเยอรมันและไทย. สืบค้นเมื่อ 18 พฤศจิกายน 2554 จาก <http://www.thai-mpc.org/index.php/en/projects/saminars/62-broadcast-and-media-policy-in-the-age-of-convergence-case-studies-of-germany-and-thailand>
- Grave, S. (2009). Visualizing the Tools of New Media to Listen, Learn, and Share. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2554 จาก <http://www.scottgraves.com/archives/750>
- Jenkins, H. (2006). *Convergence Culture: Where Old and New Media Collide*. NY: New York University Press.
- Manovich, L. (2003). New Media from Borges to HTML in Wardrip-Fruin, N. & Montfort, N. (2003). *The New Media Reade*. MA: MIT Press.
- Straubhaar, J.D. & LaRose, R. (2000). *Media now: communications media in the information age*. CA: Wadsworth, cop.
- Van Dijk, J.A.G.M. & De Vos, L. (2001) Searching for the Holy Grail, Images of interactive television. *New Media and Society*, 3(4), 443-465.
- Van Dijk, J.A.G.M. (2006) *The Deepening Divide, Inequality in the Information Society*. Netherlands: Sage Publications, Inc. Wardrip-Fruin, N. & Montfort, N. (2003). *The New Media Reade*. MA: MIT Press.